

Totalitarizmų nusikaltimai: teisingumas ir atmintis XXI amžiuje

Prof. dr. Jonas JAKAITIS

Nacionalinėje dailės galerijoje vyko konferencija „Totalitarizmų nusikaltimai: teisingumas ir atmintis XXI amžiuje“. Šios tarptautinės konferencijos globėja europarlamentarė Rasa Juknevičienė, organizatorius – Europos atminties ir sąžinės platforma kartu su Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru.

Iš dešinės: Vladas Sungaila, Jonas Jakaitis, Edvardas Strončikas ir LGGRTC atstovai

(keliamą į 2 psl.)

Nuo Kaniavos 1944-ųjų kautynių praėjo 80 metų

Gintaras LUČINSKAS

Prieš 80 metų, 1944 m. gegužės 7 d., Kaniavos kaime (pagal tuometį administracinį suskirstymą – Eišiškių aps., Kaniavos valsč.), vyko Lietuvos vietinės rinktinės karių kautynės su jas išprovokavusiais lenkų Armijos krajojais daliniais.

Renginio metu, pagerbiant prieš 80 metų žuvusius Lietuvos vietinės rinktinės karius, prie paminklo ir atminimo kryžiaus Kaniavos kaime

Gegužės 4 d. Kaniavos kaime (Varėnos r., Kaniavos sen.) Lietuvos kariuomenės Rezervo karių asociacijos Alytaus apskrities skyriaus nariai, Lietuvos šaulių sąjungos Varėnos kuopos šauliai ir Kaniavos bendruomenės nariai bei svečiai paminėjome šią svarbią Lietuvos kariuomenei garbingą sukaktį.

Prie paminklo žuvusiems kariams buvo padėta gėlių, uždegta atminimo žvakučių, sugiedota Tautinė giesmė. Patriotinės-tautinės dainas atliko Kaniavos kultūros centro meno kolektyvo (vad. Algimantas Vitkus) dainininkės. Šių eilučių autorius pasidalijo istorinėmis įžvalgomis.

Kaip Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvaras Kaniava minima XIV a. pabaigos Lietuvos kelių aprašyme. XV–XVII a. Kaniava su karališkuoju dvaru ir girininkija buvo svarbus administracinis ir ūkinis centras, vadintas seniūnija, valsčiumi, miestu.

(keliamą į 5 psl.)

Ištikimas priesaikai

Gegužės 20-ąją minime garbingo tarpukario Lietuvos karininko, Lietuvos kariuomenės savanorio, Nepriklausomybės kovų dalyvio, Nepriklausomos Lietuvos generolo Juliaus Čapliko 136-ąsias gimimo metines. Jo gyvenimas buvo spalvingas ir įdomus, o likimas, kaip ir daugelio Lietuvos aukštųjų karininkų, buvo negailestingas...

Julius Čaplikas gimė 1888 m. gegužės 20 d. Alytaus apskrities Merkinės valsčiaus Ryliškių kaime, ūkininkų šeimoje. Tėvai nusipirko 25 ha ūkį Nedzingės parapijos Vinkšnių kaime (kai kuriuose šaltiniuose rašoma, kad jis gimė šiame kaime), kur ir persikėlė gyventi.

Baigęs Nedzingės mokyklą, įstojo mokytis į Sankt Peterburgo dvasinę seminariją, kurią baigė 1909 m., bet kunigauti nesiruošė: dirbo vaistinėje ir vertėsi privačiai mokydamas vaikus.

Julius Čaplikas

1913 m. prie Charkovo universiteto išlaikė provizoriaus padėjėjo egzaminus ir ruošėsi tapti vaistininku. Tačiau visus jo tolimesnio gyvenimo planus suardė 1914 m. prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas. J. Čaplikas buvo mobilizuotas į carinę armiją ir pasiūstas mokytis į Vilniaus pėstininkų karo mokyklą, kurią baigė 1915 m. praporščiko laipsniu. Tų metų spalio 30 d. buvo paskirtas į Rusijos imperijos kariuomenės 6-ąjį grenadierių Tauridės pulką. Su pulku dalyvavo kovose su austrais ir vokiečiais. Už pasižymėjimą kovose jam buvo suteiktas poručiko laipsnis. Paskirtas grenadierių kuopos vadu, apdovanotas Šv. Jurgio ir Šv. Elenos ordinais bei kitais apdovanojimais.

(keliamą į 7 psl.)

Totalitarizmo nusikaltimai: teisingumas ir atmintis XXI amžiuje

(atkelta iš 1 psl.)

Organizatorių duomenimis, į renginį atvyko apie 40 užsienio šalių organizacijų, priklausančių Europos atminties ir sąžinės platformos bendruomenei, institucijų atminties vadovai, ekspertai, tyrinėtojai, pilietinių ir nevyriausybinių organizacijų lyderiai, taip pat ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos atstovai: Vladas Sungaila, Jonas Jakaitis, Edvardas Strončikas, Petras Gvazdauskas.

Europos atminties ir sąžinės platforma, pasak dr. A. Bubnio, buvo įkurta 2011 m. Prahoje. Tarp 17 organizacijų iš Europos, JAV, Kanados buvo dvi organizacijos iš Lietuvos: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras ir Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti.

Kaip Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos bendruomenės atstovas, turėjau galimybę ne tik pasveikinti konferencijos „Totalitarizmo nusikaltimai: teisingumas ir atmintis XXI amžiuje“ dalyvius, bet ir padėkoti už galimybę tarptautinei auditorijai trumpai pristatyti LPKTS veiklas. Pirmiausiai pasidžiaugiau LR Seime 2023 m. lapkričio 17 d. vykusios tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos „Forumus-23“: „Rezistencijos ir tremčių fenomeno vertinimas šiandienos Lietuvos atminties kultūroje“ rezultatu – mokslinių pranešimų pagrindu LPKTS parengtu ir ką tik išleistu leidiniu.

Komentuojant konferencijos reikšmę, atkreipiau dėmesį į tai, kad ši konferencija „Totalitarizmo nusikaltimai: teisingumas ir atmintis XXI amžiuje“ svarbi ir savalaikė nūdienos grėsmių bei Ukrainos karo akivaizdoje. Todėl konferencijos pridedamoji vertė – siekis identifikuoti totalitarizmo nusikaltimų

tragizmą, pasidalyti dekomunizacijos procesų patirtimis, muziejinių kūrinių ir jaunosios kartos švietimo, istorinei atminčiai skirtų vietų ir ženklų klausimai – itin reikšminga. O konferencijos siekis parodyti Lietuvos vaidmenį bendroje Europos istorinės atminties raidos kultūroje, tokiu būdu skatinant įvairias

organizacijas, taip pat ir LPKTS bendruomenę, veikti, tai grindžiant mokslinė-metodologine argumentacija, yra suprantamas ir sveikintinas.

Kaip leidinio sudarytojas pasidžiaugiau aktyviu mokslinio ir organizacinio komitetų narių aktyvumu, padėkojau pranešimų autoriams ir žmonėms, dalyvavusiems knygos leidybos procese. Šis leidinys gali būti vertinamas ne tik kaip 2024 m. Vilniuje vyksiančio Tarptautinės buvusių politinių kalinių ir komunizmo aukų asociacijos („Inter-Asso“) XXV kongreso tęstiniu diskursu, bet ir šios konferencijos tematikos sudėtine diskusijų dalimi.

Itin didelę padėką už tarptautinės parodos „Euro Gulagas“ kuravimą

LPKTS vardu pareiškiau Europos atminties ir sąžinės platformos prezidentui dr. Marek Mutor, už Ekslibrisų konkursinių darbų ekspozicijos „Istorinės atminties vardai“ parodos kuravimą XXVII knygos mėgėjų draugijai.

Didelę reikšmę skyriau „Forumus-23“ pranešimų pagrindu suformuluotai

Rezoliucijai, skatinančiai tęsti aktualių temų diskursą.

Taip pat pabrėžiau, kad „Forumus-23“ konferencijos sumanymas nėra atsitiktinė akcija – tai renginys, siekiantis būti tradicine ir integralia „Inter-Asso“, Europos atminties ir sąžinės platformos mokslinio diskurso Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, Lietuvos laisvės kovų, rezistencijos dalyvių, partizanų ir jų palikuonių bendruomenėse erdve.

Bendraujant asmeniškai, konferencijos dalyviai plačiau plėtojo savo požiūrį į šią tematiką įvairiais aspektais. Antai Dovilė Sagatienė, Kopenhagos universiteto, socialinių mokslų daktarė, teisės istorikė, perskaitė pagrindinį konfe-

rencijos pranešimą tema „Ar Europos žmogaus teisių teismas buvo Niurnbergas Baltijos šalims“ ir atkreipė dėmesį į pavienių Europos žmogaus teisių teismo bylų svarbą, genocido sąvokos apibrėžties išaiškinimą, Estijoje iškeltas pirmąsias bylas dėl prievartinės okupacijos, paneigiant savanorišką Baltijos valstybių įstojimą į Sovietų sąjungos sudėtį. Tokiu būdu Europos žmogaus teisių teismas Baltijos šalims, pasak pašnekovės, tarsi netyčia tapo sovietinių nusikaltimų vertinimo Niurnbergu, nes tik po 1990 m. Baltijos šalys galėjo pradėti svarstyti totalitarizmo nusikaltimus teisiškai, siejant tai su teisingumu aukų atžvilgiu, jiems suteikiant viltį į tą teisingumą, kurio nebuvo įmanoma įgyvendinti anksčiau, iki Baltijos valstybių nepriklausomybės, po 1990-ųjų dėl politinių priežasčių, skirtingai nuo visuotinio nacių pasmerkimo Niurnberge. Taigi Baltijos šalys surado galimybę teisti sovietinio totalitarizmo nusikaltėlius per Europos žmogaus teisių teismą, – apibendrinu D. Sagatienė.

Milda Matačiūnaitė, Vašingtono „Victim of Communism Foundation“ programų direktorė, konferencijos tikslus siejo su galimybe papasakoti Amerikos lietuvių ateities kartoms apie totalitarizmo reikšmę demokratiniame pasaulyje. Rengiant parodas, kitas edukacines priemones skirtas įvairioms visuomenės amžiaus grupėms, formuoti fundamentalių laisvių buvimo galimybių totalitarizmo sąlygomis sampratą.

Itin prasmingi apibendrinimai nuskaubė iš Europos atminties ir sąžinės platformos prezidento dr. M. Mutor ir europarlamentarės Rasos Juknevičienės – Hitleris ir Stalinas yra viename – Putino asmenyje.

Raimundo Kaminsko
ir autoriaus nuotr.

O kas kaltas?

Rusija aktyviai puola visuose frontuose, ukrainiečiai ginasi kiek išmanydami, tačiau agresorius, pasinaudodamas persvara ir nedovanotinu Vakarų tūpčiojimu su pagalba Ukrainai, braunasi į priekį. Sakartvele prorusiška valdančioji dauguma, nepaisydama gyventojų protestų, priima „prieš užsienio agentus“ nukreiptą įstatymą, analogišką priimtam Rusijoje, ir taip pribainėja galimybes šaliai tapti ES ir NATO nare.

Be jokios abejonės, tai, kad Sakartvelas suka Rusijos pusėn, yra ir Vakarų „nuopelnas“: ką Vakarai nuveikė remdami demokratines Sakartvelo visuomenės jėgas tuo metu, kai Kremlius aktyviai skleidė propagandinius nuodus šioje šalyje? Panašu, kad nieko, nes Kremliui nesunkiai pavyko prie Sakartvelo valdžios vairo pasodinti prorusiškus veikėjus. Požiūris, kad „žmonės ne kvaili, atsirinks“, eilinį kartą suveikė Kremliaus naudai. Tad Baltijos šalių užsienio reikalų vizitas į Tbilisį yra pavėluotas.

Sutapimas ar ne, bet lyg tyčia šiame fone pas mus vyksta Prezidento rinkimai, kuriuose iš aštuonių kandidatų – akivaizdžiai prorusiški kandidatai iš aštuonių užima trečią, ketvirtą ir penktą vietas, o vienas iš jų, šiaip jau skirtas nukreipti dėmesį nuo pagrindinio Kremliaus kandidato, įrodinėja, kad Rusijos

nugalėti neįmanoma, kad Rusija teisi ir t. t. Būtent tuo metu, kai rusai sėkmingai puola ukrainiečius!

Kas vyksta pas mus? Ogi darosi juokinga bežiūrint LRT televizijos rodomus nesibaigiančius debatus dėl rinkimų rezultatų... Toks vaizdas, kad didžiausia staigmena tapo Šalčininkų ar Visagino rezultatai – ten prorusiškas kandidatas surinko daugumą balsų. Jau tokia staigmena, kad neklausk!

Rimtu veidu laidos „Lietuva kalba“ vedėja skaito „apklausą“, kurioje žiūrovai skelbia, kad 29 proc. rinkėjų mano, jog „Rusija nesikišo į mūsų rinkimus, bet tiesiog yra daug taip manančių žmonių“. Likusi dalis (71 proc.) vangiai mano, kad kišosi (tik labai jau greitai išaugo tas 29 proc., vos tik paskelbė laidos vedėja „kaip mano žiūrovai?“ Turbūt nereikia aiškinti, kad laidą stebi prorusiškos grupės ir urmu puola pateikti nėti apklausai tendencingus atsakymus).

Bet ypač ciniškas atrodė Voldemaro Tomaševskio dalyvavimas laidoje – tarsi niekam nežinoma, kaip jis balsavo Europos Parlamente priiminėjant sprendimus dėl pagalbos Ukrainai? Nežinoma jo iš esmės antivalstybinė ir antilietuviška veikla? Žinoma puikiai, net Lenkijoje susiprasta, kad tai ne lenkų teisių gynėjas, bet kremliaus įtakos agentas. Tačiau toks veikėjas kviečia-

mas į laidą, kurioje skelbia savo „tiesas“. Tiesa, smagu buvo matyti, kaip jį prigavo oponentas, paklauses, iš kur Šalčininkų ir Visagino rinkėjai sužinojo apie E. Vaitkų?

Geras klausimas – na tikrai, iš kur jie sužinojo apie tokį kandidatą kaip Eduardas Vaitkus? Per socialinius tinklus? Nelabai tikėtina, nes jie mažai tesinaudoja socialiniais tinklais. O gal iš tų kelių lankstinukų, kuriuos pats E. Vaitkus išdalijo? Iš TV? Bet juk tų rajonų gyventojai išvis nežiūri LRT, bet mato Baltarusijos TV (o per palydovines TV galima žiūrėti ir Rusijos kanalus). Išvada, Kremliaus propaganda buvo skleidžiama laisvai, tik nežinia, kokių būdu. Norėtusi tikėti, kad bent jau VSD apie tai žino.

Bet vėlgi – nereikia visos kaltės suversti tik Kremliaus propagandai. Ne ką mažiau „nusipelno“ ir opozicinių partijų politikai, piktdžiugiškai trynė rankomis po kiekvienų rinkimų, kuriuos TS-LKD tuose regionuose „kiaurai prakišdavo“. Šiandien politikai kalba, kad tautinės mažumos nuo pat nepriklausomybės atkūrimo buvo „niekinamos“, „užmirštos“ ir pan., todėl padėtis ten ir nesikeičia. Turint galvoje, kad per 34 nepriklausomybės metus Tėvynės sąjunga valdančiąja dauguma tebuvo 12 metų, ir lyg tyčia per di-

džiausias krizes, tai negali kaltinti, kad ši partija nepakeitė padėties tuose regionuose, t. y. „neatvertė“ Visagino, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų gyventojų į pareigą remti provakarietišką, nepriklausomos Lietuvos valstybingumą. O tie, kurie valdžią turėjo 22 metus, specialiai nesistengė pakeisti situacijos, mat naudinga turėti visuomet prieš TS-LKD balsuojančius regionus, nepaisant to, kad juose keroja prorusiškos, anti-valstybinės nuotaikos! Gaila, šitos temos laidoje nesusiprasta pagvildinti.

Apie socialiniuose tinkluose verdančias diskusijas kalbėti nėra reikalo – jos nėra tokios viešos, kaip kad LRT laidos. Štai tokia tapo politika Lietuvoje – jei nori patekti į valdžią, nesiversk per galvą dirbdamas valstybės labui. Užteks pradėti koneveikti TS-LKD partiją bendrai ir pavienės partijos asmenybes atskirai: apvaginti, apšveičti nebūtais dalykais, o gerus darbus pateikti atvirksčiai – kaip didelę žalą. Kodėl taip yra? Ogi todėl, kad tokį toną uždavė „LKP-LDDP-LSDP“ kompanija dar tada, kai tik ėjome į Kovo 11-ąją. Pamenate, kaip tyčiojosi iš sąjūdininkų komunistinė nomenklatura? Tai va dabar turime rezultatus: nusispjauti ant atsakomybės už valstybę, svarbu – valdžia!

Gintaras MARKEVIČIUS

Mergaitė niekada neturėjo lėlės

Vlada POVILIŪNIENĖ

Ottilijos ir Jono Štaudžių šeima gyveno Panevėžyje. Šeimoje augo sūnūs Alfredas, gimęs 1933 m., Ilmeras Arvydas, gimęs 1935 m., ir duktė Regina Gertrūda, gimusi 1937 m. Jauniausioji duktė Senta Ottilija, gimusi 1944 m., turėjo negalią – jos kairė pėda buvo deformuota.

Motina Ottilija, gimusi 1905 m., buvo latvė. Ji neprisigirdėjo. Šeiminkaudavo namuose, augino vaikus. Tėvas Jonas Štaudė buvo lietuvis. Malūnininkas. Jį dar mažą tėvas vedavo į malūną, kad pažintų malūno įrengimus.

1945 m. balandžio 21 d. šeimą ištrėmė dėl vokiškos pavardės. Skirtingai negu dauguma tremiamųjų jie pateko į Tadžikiją, o ne į Sibirą. Džiaugėsi bent tuo, kad nebuvo šaltų žiemų. Badą kentė kaip ir kiti tremtiniai. Dauguma gyventojų buvo tremtiniai vokiečiai ir lietuviai. Gyveno ir dirbo kolūkyje. Pagrindinis darbas buvo auginti medvilnę. Veždavo dirbti ir vaikus iš mokyklos. Senta Ottilija buvo žemo ūgio. Ji rinko medvilnę nuo apatinių šakų. Pririnkdavo daugiau už kitus vaikus. Mokyto-

Jubilatė Senta Ottilija

Talkininkai pasiruošę darbui

jas, gruzinų tautos atstovas, nuolat gir-davo mergaitę. Vaikai iš jos tyčiodavosi, apmėtydavo žvyrą, akmenukais. Tėvas liepdavo saugoti akis, kad dar viena bėda neištiktų. Tyčiodavosi rusiukai. Tadžikų vaikai žiūrėdavo ir tylėdavo.

Tėvas Jonas Štaudė griebdavosi įvairiausių darbų, kad tik išmaitintų šeimą. Bet badas nesitraukė. Vieną dieną surinko badaujančius vaikus ir išvežė į vaikų namus. Iš Štaudžių šeimos paėmė Reginal Gertrūdą. Šeima mergaitės daugiau nematė. Grįžtant į Lietuvą po 11 tremties metų, tėvai dėjo visas pastangas, kad rastų dukterį, bet mergaitės nerado. Taip ir liko Regina Gertrūda Tadžikijoje. Šiandien Senta Ottilija sako, kad geriau būtų ją išvežę. Luošos mergaitės niekas nebūtų įdukinę. Tada ji turėtų seserį. Tadžikijoje Senta Ottilija operavo. Suformavo pėdą, kad galėtų avėti ortopedinę avalynę.

Šeima iš kolūkio persikėlė gyventi į miestelį. Mergaitė ėjo į mokyklą. Mokėsi rusų kalba. Mokslas sekėsi sunkiai, vėliau perėjo į lietuvišką mokyklą. Baigė 8 klases. Įstojo į „Lelijos“ siuvimo fabriko amatų mokyklą. Baigusi keletą metų dirbo siuvėja „Lelijoje“. Susiklosčius šeimoje nepalankioms aplinkybėms grįžo į Panevėžį. Dirbo „Ekranų“ gamykloje. Čia išėjo į užtarnautą poilsį. Jos daliai teko slaugyti ir laidoti abu tėvus, prižiūrėjo ir sergančias brolienes.

Šeimoje, kurioje nuolat trūko duonos, drabužių, apie vaikų žaislus niekas nesuko galvos. Senta Ottilija labai no-

rėjo lėlės. Daug mergaičių ją turėjo, bet ji ne. Praėjus daug metų, vieną dieną ji gavo dovaną – lėlę gražia, puošnia suknele, labai mielo veidelio. Ta lėlė buvo ant lovos primindama svajonę. Žaisti su lėle jau niekas nežaidė. Sentai Ottilijai buvo 30 metų.

Mes, aplankiusieji buvusią tremtinę Sentą Ottiliją, džiaugiamės jos optimizmu, meile gyvenimui, darbštumu. Kai renkame labdarą vargstančiųjų valgyklėlei, ji aukoja pinigus, nes nueiti į parduotuvę, nupirkti produktų, atnešti į buvusią tremtinių būstinę jai per sunku. Vaikšto pasiremndama vaikštyne, sunkiai keldama koją. Vienatvę skaidrina mažas šunelis, sekiodamas paskui šeimnininkę.

Apžiūrėję aplinką ir matydami, kad čia reikia pagalbos, kitą dieną susirinko septynių žmonių grupė ir ėmėsi darbo. Nupjovė žolę kieme, sode, gatvėje apie namą. Išvalę kiemą, surinko šiukšles. Kiemelis nušvito, o pati Senta Ottilija džiaugėsi, kad tokios nuostabios gimtadienio dovanos nesitikėjo.

Baigę darbą žmonės susėdo kieme. Gėrė arbatą, dainavo tremtinių dainas. Kalbėjosi. Širdyse visi jautė didžiulį pasitenkinimą, kad padarė gerą darbą, padėjo savo likimo sesei, kuri pati tų darbų nepajėgia padaryti ir neturi ko paprašyti.

Sveikindami 80-ojo gimtadienio proga, linkime mielai Sentai Ottilijai sveikatos, neprarasti optimizmo, daugiau aplinkinių dėmesio ir gerumo.

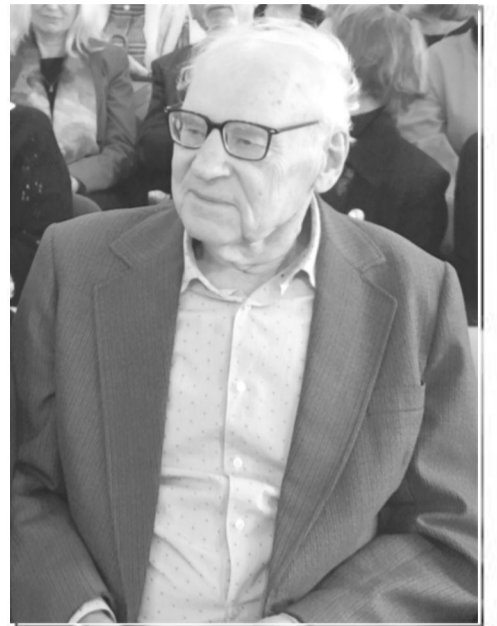
Gediminui Uogintui – 90

Jubiliejinio 90-ojo gimtadienio proga sveikiname Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Vilniaus skyriaus tarybos narį, buvusį tremtinį, Gediminą Uogintą.

Gediminą trėmimas užklupo 1949 m. kovo 25 d. jau besimokant Pasvalio gimnazijoje. Jis kartu su šeima iš Pasvalio rajono Saločių miestelio buvo ištrėmtas į Irkutsko srities Ust Ordinsko buriatų nacionalinės apygardos administracinę centrą Osa. Čia baigė vidurinę mokyklą. Po kurio laiko jam pavyko įstoti į Irkutsko medicinos institutą. Po antro kurso grįžo į Lietuvą ir baigė medicinos studijas Vilniaus universitete.

Prasidėjus Atgimimui, 1988 m. su grupe buvusių tremtinių inicijavo tremtinių bendrijos sukūrimą Vilniuje ir paruošė įstatus. 1989 m. laisvuose Sąjūdžio rinkimuose vadovavo Sąjūdžio kandidatų iškėlimui į Aukščiausiąją Tarybą. 1990 m. tapo Vilniaus miesto Sąjūdžio tarybos pirmininko pavaduotoju ir medikų Sąjūdžio pirmininku.

Po buvusių tremtinių bendrijos susikaldymo Gediminas Uogintas liko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Vilniaus skyriuje. Jis visą laiką dirbo skyriaus taryboje ir buvo renkamas į LPKTS tarybą.

Dėkodami už ilgametę, visuomet racionalią ir dalykišką veiklą Vilniaus skyriuje, linkime jubiliatui neblėstančios sveikatos, artimųjų meilės ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Vilniaus skyriaus bendruomenė

Skaitytojų laišakai

Garsaus Kalniškės mūšio 79-osioms metinėms

Pagal apklausas 70 procentų suomių eitų ginti valstybę, Lietuvoje – tokių tik 17 procentų. Kodėl taip yra? Pateiksiu tik vieną faktą, kuris įrodo, kad himno žodžiai – „Iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia“ – mūsų institucijoms (svarbiausia Švietimo ministerijai) nieko nereiškia.

Tai ypač jaučiame mes, buvę tremtiniai. Mūsų pasiūlymai dėl patriotinio ugdymo, Laisvės kovotojų atminimo įamžinimo (už savo kuklias pensijas pastatėme 1000 paminklų) biurokratams sukelia atmetimo reakciją. Jau

septyneri metai siūlome garsaus Kalniškės mūšio didvyrių įamžinimo projekto viziją. Ji patinka buvusiems tremtiniams, patiko ir krašto apsaugos ministrui.

Deja, projekto realizavimo nepalaiko nei jis, nei Šaulių sąjunga, nei LGGRT centras, nei Lazdijų merė. O patys nieko įdomesnio daug metų nesukūrė. Tokių skandalingų kandidatų į prezidentus kaip Vaitkus gali atsirasti daugiau. Jeigu nėra patriotizmo, atsiranda mankurtizmas.

Algimantas LELEŠIUS

LPKTS salėje atidaryta fotomenininko, žurnalisto Alberto Švenčionio paroda „Vilties kelias“. Netradiciškai meninėse fotografijose, personažų tekstuose atskleista tragiška lietuvių tautos lemtis – per Sibiro tremtis, deportacijas, kalinimus išgyventi prisiminimai, skausmo ir vilties, tikėjimu sugrąžinti gyvenimai ir grįžimas Tėvynėn byloja dabartį ir būti ir priesakus saugoti Laisvę, Taiką.

Paroda skiriama trėmimo operacijos „Vesna“ (Pavasaris) minėjimui, Gedulo ir vilties dienai.

Istorija „be baltų dėmių“

Nuo Kaniavos 1944-ųjų kautynių praėjo 80 metų

(atkelta iš 1 psl.)

XVIII a. – seniūnijos, nuo XX a. pradžios – valsčiaus centras. Nuo 1920 m. priklausė Lenkijai; 1939 m. rugsėjo mėn. Vilniaus kraštą užėmus SSRS Raudonajai armijai, Kaniava priskirta Baltarusijai, 1940 m. rugpjūčio mėn. – Lietuvos SSR, per Vokietijos okupaciją 1941 m. viduryje – Baltarusijos generalinei sričiai, 1943 m. rugsėjo mėn. – Lietuvos generalinei sričiai.

Nuo 1920 m. Kaniava buvo vienas kovos prieš Lenkijos administracijos vykdomą lietuvybės, lietuviškų mokyklų varžymo politiką židinių. 1922 m. Kaniavos gyventojai boikotavo vadinosios Vidurinės Lietuvos seimo, vėliau – kitus lenkų organizuotus rinkimus, dėl to patyrė represijų (kai kurie gyventojai kalinti), 1934 m. uždaryta „Ryto“ švietimo draugijos lietuvių mokykla. Per Vokietijos okupaciją 1943–1944 m. Kaniavą kelis kartus puolė lenkų Armijos krajevov partizanai: sudegino valsčiaus įstaigų pastatus, terorizavo ir apiplėšinėjo gyventojus, du nužudė. 1944 m. kovo mėn. Kaniavos gyventojai ginklu pasipriešino kaimą puolantiems sovietiniams raudoniešiams partizanams (vieną nukovė).

1944 m. pavasarį Lietuvos vietinės rinktinės (LVR, plechavičiukai) karių padėtis Vilniaus krašte buvo labai sudėtinga: reikėjo kovoti dviem frontais – prieš sovietinius raudonus partizanus ir gausias lenkų Armijos krajevov formuotes, kurių pagrindinis tikslas buvo Vilnijos krašto prijungimas prie Lenkijos. Vokiečiai, Rytų fronte patirdami didžiulius gyvosios jėgos nuostolius, jau neturėjo žmonių strateginių objektų ir transporto arterijų apsaugai. Šiems tikslams pasitelkę LVR, ją menkai apginklavo, o norėdami šiame neramiame krašte įvykius pakreipti sau norima linkme, stengėsi pasinaudoti lietuvių ir lenkų nesantais, juos dar labiau sukiršinti. Lenkų „akovcai“, flirtuodami su vokiečiais, jokios aktyvios ginkluotos kovos prieš juos nevykdė, o iš jų gautais ginklais užpildinėjo lietuvius. Tarp LVR karių ir lenkų „akovcų“ vyko dažni ginkluoti susidūrimai.

1944 m. gegužės 7 d., sekmadienį, apie 7 valandą ryto, lenkų AK 6-os partizanų brigados apie 400 karių dalinys užpuolė Kaniavos kaime įsitvirtinusių LVR 309-ojo bataliono 2-ąją kuopą (apie 200 karių). Lenkai buvo geriau ginkluoti, jų būrius sudarė daugiausia kadriniai buvusios Lenkijos kariuomenės kareiviai, vadovavo karininkai. Pranokdami lietuvius skaičiumi ir ginklais, jie tikriausiai tikėjosi lengvos pergalės. Pasislėpę už trobesių, „akovcai“ lietuvių karius apšaudė iš kulkosvaidžių ir automatinių ginklų, apmėtė granatomis. Pirmosios atakos metu 6 kariai nukauti, 10 sužeistų, sprogstamosios kulkos į kojas sunkiai sužeistas būrio vadas jaunesnysis leitenantas Vytautas Sakalauskas, puskarininkiai Kaziu Giedraičiui sužeista ranka. Jie buvo skubiai sustarstyti ir gurguole su arkliais pasiūsti į II Varėną prašyti pagalbos. Tačiau nesutruko 2-oje kuopoje tarnavę iš Vokietijos kariuomenės Lietuvos savisaugos batalionų (LSD)

atvykę trys lietuviai puskarininkiai: jie taikliai automatų ugnimi ir granatomis atmušė prie spygliuotų užtvarų prisiinkusius „akovcus“.

Blogiausia, kad 2-os kuopos kariai turėjo taupyti šovinius iki atvyks iš II Varėnos pastiprinimas. Prislinkę prie

sprogstamosiomis kulkomis. Kautynės tęsėsi apie 5–6 val.

Kai 2-os kuopos pasiuntiniai atvyko į LVR 309-ojo bataliono štabą, buvo paskelbtas kovos aliarmas, 1-oji kuopa, vadovaujama kapitono Juozo Čeponio, keturiais sunkvežimiais ir keliais veži-

Varėnos kapinėse laidoja žuvusius Lietuvos vietinės rinktinės 309-ojo bataliono 2-os kuopos karius. 1944 m. gegužės mėnuo

Prie paminklo Dubičių miestelyje pagerbtas 1863 m. gegužės 4 d. žuvusių sukilėlių atminimas

apkasų apie 50 metrų, „akovcai“ pakilo į antrąją ataką. Šį kartą jie buvo atmušti granatomis. Frontaline ataka nepavykus įveikti lietuvių, lenkai bandė padegamosiomis kulkomis uždegti mokyklos pastatą, po nakties lietaus įmirkęs medinis stogas neužsidegė. Lietuviams kariaims šoviniai visai baigėsi, todėl šaudymą iš kulkosvaidžių teko nutraukti, atsišaudyti tik karabinais. Buvo nemažai sužeistųjų, nes lenkai šaudė

mais išskubėjo ginklo broliams į pagalbą. Neprivažiavę iki kaimo apie 5 kilometrus, 1-os kuopos kariai likusį atstumą įveikė bėgte ir, priartėję prie kaimo, išsiskleidę kautynių rikiuote, pradėjo supti lenkų partizanus. Vengdami apsupties, „akovcai“ pasitraukė į mišką. Nuo lenkų partizanų granatų skeveldrų žuvo kaniaviškis Jonas Skamarakas ir jo mažametis sūnus.

Savo įniršį dėl pralaimėto mūšio ir

patirtų aukų lenkų „akovcai“ išliejo ant taikių vietos žmonių. Šūviu į galvą iš už nugaros buvo nužudytas kaniaviškis, penkių vaikų tėvas Jonas Stasionis. Druckūnų kaime „akovcai“ nužudė Vaclovą Junevičių ir Miką Petrušį, Kaniūkų kaime – mokytoją Smėlevičių. Žuvusius „akovcus“ saviškiai palaidojo prie kelio tarp Šilinių ir Mantotų kaimų esančioje kalvoje. Vieno žuvusio lenkų partizano palaikai liko mūšio lauke, todėl vėliau Kaniavos gyventojai palaidojo kaimo kapinėse. Iš 1944 m. gegužės 30 d. lenkų AK Vilniaus apygardos 6-osios brigados vado kapitono Francisek Koproviski-Konar raporto Nr. 8 apie 1944 m. gegužės 7 d. mūšį su lietuviais ties Kaniava, sužinome apie lenkų nuostolius: 7 nukauti ir 12 sužeistų.

Pagal Eišiškių apskrities žandarmrijos posto pranešimą majorui K. Kionigui, lenkų partizanai plėšikavo Žydeikių kaime, apie 3 km į šiaurės vakarus nuo Kaniavos. Prieš juos iš II Varėnos buvo pasiūstos LVR 309-ojo bataliono dvi karių grupės. Tarp „akovcų“ ir plechavičiukų įvyko smarkus susišaudymas. Mūšio metu žuvo 12 lietuvių ir dar 17 buvo sužeista. Lenkų žuvo 13 asmenų. Kautynės baigėsi apie 15 valandą. „Akovcų“, pagal vokiečių pranešimą, buvo apie 200 žmonių.

Lietuvos karo istorijos tyrinėtojų pateiktais duomenimis, LVR 309-ojo bataliono 2-oje kuopoje žuvo 10 savanorių (V. Kupcikevičius, Vladas Tolkus, Adomas Žagarskas, Bočys, Zienius, Jančys, Giedraitis, Končys ir Macijauskas (viena žuvusiojo pavardė nežinoma), dar du mirė nuo sunkių sužeidimų pakeliui į Varėną (Bronius Knaitis ir Juozas Mažeika)), o 18 buvo sužeisti. Jie tą pačią dieną traukiniu iš Varėnos buvo išvežti į karo ligoninę Vilniuje.

Kaniavos mūšyje dar buvo sužeisti šie LVR 309-ojo bataliono kariai: Bronius Laurinaitis į dešinę ranką, Jonui Janickui peršautas dešinys petys, Vitui Vietrakiui peršauta dešinė krūtinės pusė ir delnas, Leonas Pšemeneckas kontūzytas sprogus minosvaidžio minai. Taip pat buvo sužeisti – 1-os kuopos eilinis Jonas Norkaitis, 3-ios kuopos eilinis Juozas Maziliauskas ir 4-os kuopos eilinis Stasys Novikas. Neatsiradus vietos Vilniaus ligoninėje, pastarieji trys kariai buvo išsiūsti gydytis į Kaino ligoninę.

Žuvusius 2-os kuopos karius nuprausę, aprenę naujomis uniformomis su trispalviais trikampaiais ant rankovių, ir tą patį vakarų baltų lentų karstuose pašarvojo medinio namo salėje, šalia bažnyčios, priešais geležinkelio stotį. Laidotuvėse dalyvavo daug varėniškių, pradinės mokyklos mokiniai su mokytojais, Juozo Mažeikos sesuo. Net vokiečių kariai atnešė vainiką. 12 savanorių plechavičiukų iškilmingai palaidoti Varėnos kapinėse. Bet vėliau atvažiavę giminės palaikus išsikasę išsivežiojo ir palaidojo juos prie giminių. Kai kurie palaidoti Kaune, Aukštosios Panemunės ir Raudondvario kapinėse. Yra žinoma, jog Kaniavos kautynėse žuvo aštuoni (iš 12) jurbarkiškiečiai bei trys buvo sužeisti.

(keliamo į 8 psl.)

Istorija

Trėmimas buvo pavadintas „Pavasariu“

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Pabaiga. Pradžia Nr. 19 (1569)

Taip po ilgų vargo ir išsiskyrimo metų 1958-aisiais visa šeima vėl susirinko Mažeikiuose. Tėvas Juozas sugrįžo iš Latvijos, ten sėkmingai išsišlapstęs. Sūnūs ir duktė grįžo iš lagerių.

Vyriausioji duktė Pranutė, gimusi 1920 m., kaip partizanų ryšininkė Birutė, buvo suimta 1948 m. vasario 6 d. Nuteista 10 m., kalėjo Džezkazgane. Intoje ištekėjo už savo kaimyno bendrąbalyio A. Butos. Į Lietuvą grįžo 1958 m. su tremtyje gimusiomis dukterimis Audrone ir Rima. Pranutė Butienė mirė 1991 m.

Sūnus Juozas, gimęs 1921 m., taip pat buvo partizanų ryšininkas. Agentams smogikams Purvėnų kaimo Undženės sodyboje nužudžius tris Mažeikių kuopos partizanus, Juozas sėkmingai pasitraukė. Slėpėsi Klaipėdoje, ten suimtas. Kalėjo Karagandoje. Grįžęs dirbo melioracijoje Latvijoje. Mirė 2002 m.

Sūnus Jonas, gimęs 1927 m., buvo Alkos štabo ryšininkas. Suimtas 1948 m. sausio 18 d., nuteistas 25 m. lagerio, kalėjo Intoje. Tremtyje vedė jaunystės draugę Jadvygą Butaitę. Užaugino dukterį Laimą ir sūnų Juozą. Mirė 2001 m.

Tik sūnus, partizanų ryšininkas Vytautas, gimęs 1924 m., nuteistas 25 m. ir po daugelio metų išleistas iš lagerio, pasilikio Vorkutoje. Vedė lietuvę. Užaugino vaikus. Lankydavosi gimtinėje Lietuvoje. Jo duktė Laima su šeima įsikūrė Alytuje. Vytauto sūnus vedė ukrainietę. Vytautas 2017-aisiais buvo atvažiavęs į Lietuvą aplankyti dukters Laimos.

Genutė Danutė mena, kaip į tėvėlių vestuvių 50 metų jubiliejų buvo suvažiavusi visa šeima. Vėliau, sulaukęs 82-ejų, mirė tėvelis. Greitai Amžinybės iškeliauo ir vyriausioji duktė Pranutė Butienė.

Rozalija Žulpienė mirė 2002 m. gyvendama pas sūnų Romualdą, nors jau buvo apakusi, tačiau aiškaus proto ir geros atminties, sulaukusi 105-erių. Į Tirkšlių miestelio kapines partizanų motiną lydėjo vaikai, 23 vaikaičiai ir 27 provaikaičiai.

„Neišnyko Žulpų giminė, nors ir naikinta, – sakė Genutė Danutė, – vien brolio Aloyzo šeimoje užaugo šeši vaikai“. Ir pažvelgia pro langą į brolio kunigo Romualdo ir Pranutės statytus du meniškų kryžius, pašventintus Telšių vyskupo Antano Vaičiaus (1926–2008), žymintį, jog čia gyveno ir visados gyvens Juozo Žulpos ir Rozalijos Jonušaitės-Žulpienės iš Gediminaičių dinastijos palikuonys.

Mažieji Juozo ir Rozalijos Žulpų tremtiniai sūnūs Aloyzas (g. 1938 m.), Valius (1942–2017 m.), duktė Valerija (Jarmoškienė, 1931–2017 m.) sukūrė šeimas, gyveno Mažeikiuose. Sūnus Aleksas (g. 1934 m.) su šeima gyveno Ukmergėje. Virginija, gimusi 1928 m., dar būdama tremtyje ištekėjo už buvusio partizano H. Riboko, iki šiol gyvena Vilniuje.

Sūnus Aloyzas (g. 1938 m.) su gausia šeima gyvena Mažeikiuose. Išstremtas dešimties, vos baigęs pradžios mokyklą. Po kelių metų buvo pasiūstas pusmečiui mokytis tinkuotojo amato,

dar paaugliu būdamas jau dirbo statybose. Grįžęs į Mažeikius, mokėsi vairuotojų kursuose, įsidarbino veislininkystės stotyje. Čia sutiko Alvyrą Jurkšaitę iš Kurklių, 1965 m. susi-

Po ilgų vargų ir išsiskyrimų visa Žulpų šeima: I eil. – Jonas, tėvai Juozas ir Rozalija, Pranutė, Vytautas; II eil. – Valius, Aleksas, Genė Danutė, Virginija, Aloyzas, Valerija, Romualdas. 1967 m.

Virginija ir Henrikas Ribokai. 1997 m. tuokė. Užaugino šešis vaikus: Raimondą, Antaną, Giedrę, Loretą, Joną (jis šiuo metu gyvena Klaipėdoje). Gyvena jiedu savarankiškai, padedant dukrai Loretai.

– Viskas būtų gerai, – sako šiandien Aloyzas, – tik sveikatos nedaug beliko... Vaikystė buvo sunki, kasdienis vargas visus kankino, ypač mamą, tačiau viskas pamažu tolsta. Mums, vaikams, buvo gal kiek ir lengviau, tačiau mamai su vyresniosiomis seserimis ir broliu Aleksu reikėjo sunkiu darbu mus išmaitinti... Gyventi reikia dabartimi, stebėti, kaip auga anūkai, kurių turime 13, kaip pasaulis keičiasi. Ir nebūtinai į gerąją pusę... (Užrašė Albertas Ruginis).

Virginijos Žulpaitės-Ribokienės pasakojimas

Baisiausia, kas buvo mano gyvenime, tai tremtis. 1948 m. gegužės viduryje buvau tėviškėje, ruošiausi Mažeikių gimnazijos baigiamosios klasės lietuvių kalbos egzaminui. Turėjau svajonę vėliau studijuoti farmaciją, tapti vaistininke, tačiau ji neišsipildė.

Tremties rytą išbudino svetimi balsai. (Prieš dvidešimt metų parašiau ilgą

eilėraštį apie tą baisią tremtį, kurios vaizdai manęs nepalieka ir niekaip iki šiol pamiršt jų negaliu, tų žingsnių aidą vis girdžiu...) Trėmikai stipriai beldėsi į langą, kur miegojo mama. Pakilome iš

Valius, Romualdas, Aleksas, ir Aloyzas Žulpos užaugo Sibiro tremtyje. Apie 1953 m. Sūnus Romualdas, gimęs 1944 m., buvo jauniausias. Į Lietuvą sugrįžo keturiolikos. 1971 m. baigė Mažeikių darbo jaunimo vidurinę mokyklą, įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1976 m. įšventintas į kunigus. Dėl patriotinių pamokslų sovietų valdžios buvo persekiojamas, kilnojamas po parapijas: Kuršėnus, Klykolius, Kruopius, Skaudvilę, Upyną, Židikus, Dauginius, Vieksnius. Mirė 2021 m. Mažeikiuose. Palaidotas Tirkšliuose

miego ir mes, septyni vaikai. Įsiveržė į namus, jie liepė skubiai rinktis kelionei savo skudurus, nes gyventi Lietuvoje mes neverti. Mačiau, kaip išbalo iš baimės mama, drebančiomis rankomis glostė prie jos prisiglaudusių mažųjų Valiaus ir Romualdo galveles. Buvau tarp tremiamų vaikų vyriausia, tai ėmiausi rišti ryšulius. Tik paskui atsikėjau ir supratau, kad liko mūsų namuose mano sąsiuviniai ir knygos, klausimai egzaminui, valgomajame ant sienos – Kristaus kančios paveikslas, kurį mamai vestuvių proga buvo padovanoję jos tėveliai... Kai susodino su ryšuliais į vežimą ir pajudėjome Mažeikių link, ilgai žiūrėjau atgalios, apėmė neišpasakytas gailėstis praradus

namus... Vėliau žmonės pasakojo, kad mus išvežus, po kiemą skrajojo mano gimnazijoje neišlaikyto lietuvių kalbos egzamino užrašai, liūdnei kaukė paliktas mūsų šunelis Žyvis...

Patekome į Sujetichą, Irkutsko sritį. Sako, čia tais ir kitais tremties metais buvo apgyvendinta apie 2000 tremtinių iš Lietuvos. Iš pradžių buvome apgyvendinti barakuose po 3–4 šeimas viename kambaryje. Atvežtieji dirbo medžio apdirbimo kombinate, statė hidrolizės įmonę, plytinę, namus. Juose kai kurios lietuvių šeimos gavo po kambarį. Tiesė kelius, dirbo žemės ūkio darbus gretimuose kolūkiuose, kirto ir plukdė mišką, rovė kelmus. 1950 m. dalis moterų su vaikais, senų ir ligotų žmonių buvo išvežta į miškus sakinti pušų.

Pradėjau sunkiai dirbti medžio apdirbimo kombinate ir aš. Jau 1956 m. ištekėjau už tremtinio Henriko Riboko (1925–2014 m.). Henrikas buvo gimęs Alytuje, 1943 m. besimokydamas Kaišiadorių gimnazijoje (tuo metu jo tėvelis Stanislovas dirbo ten geležinkelyje, mama Ona – ligoninėje) įkūrė Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos grupę. Patys leido laikraštėlį „Laisvei bundant“. Jaunimą ginklais naudotis mokė savisaugos kariai, kuriems vadovavo Lietuvos kariuomenės viršila Jonas Misiūnas, vėliau žinomas kaip Didžiosios Kovos apygardos vadas Žalias Velnias. Didelę laikraštėlio tiražo dalį jie patys išplatindavo.

Nuo 1945 m. rugsėjo Henrikas mokytojavo Valkininkų progimnazijoje. Tapo Lietuvos partizanų sąjungos nariu. Greitai buvo suimtas, nuteistas 10 m. lagerių ir 5 m. tremties. Kalėjo Taišeto lageriuose, 1954 m. atsidūrė tremtyje Sujetichoje.

Į Lietuvą susiruošiau 1958 m. sausio mėn. su trijų mėnesių dukrele Onute, vyras liko sutvarkyti dokumentus ir parduoti užgyventą turtelį... Trumpai apsigyvenau Mažeikiuose pas Sidabrą, kai sugrįžo vyras, įsikūrėme pas jo gimines Vilniuje.

Grįžusi į Lietuvą įsidarbinau vaistinėje, nors jaučiau, kad savo svajonės tapti vaistininke neįgyvendinsiu. Mat tremtyje baigti vidurinę mokyklą galimybių neturėjau...

Pasikartojau 10-os ir 11-os klasės kursą ir įstojau į Vilniaus technologų technikumą vakarinį skyrių. Baigusi metalo apdirbimo įrankių gamybos specialybę, dirbau Vilniuje gamyklos technologė. Šlifavimo staklių gamykloje trūšiau iki pensijos.

Henrikas atkakliau siekė savo tikslo. Baigęs Kauno politechnikos instituto Vilniaus filialą, tapo inžineriumi-mechaniku. Kartu dirbome Vilniaus šlifavimo staklių gamykloje. Atkūrus Lietuvoje nepriklausomybę, jis aktyviai dalyvavo Lietuvos vietinės rinktinės karių savanorių sąjungos veikloje. 1998 m. jam buvo suteiktas Kario savanorio statusas, apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjo savanorio medaliu.

Vilniuje ir ruošiuosi nugyventi man skirtus senatvės metus su dukterimi Onute, anūkais ir proanūkais. Henrikas Amžinąjį poilsį rado Rokantiškių kapinėse...

Nuo Kaniavos 1944-ųjų kautynių praėjo 80 metų

(atkelta iš 5 psl.)

Karo istorikai yra pastebėję, kad Kaniavos kautynės – unikalios, nes čia – bene vienintelė vieta Lietuvoje, kur jauni, neapmokyti ir mažai ginkluoti Lietuvos vyrai sugebėjo atsilaikyti ir atremti kelis kartus gausesnes lenkų AK partizanų pajėgas. Kautynėse dalyvavę plechavičiukai, savanoriai didžiavosi, kad jų nepalaimėjo, nors trūko šaudmenų, buvo blogas ryšys, transporto ir sanitarų trūkumas.

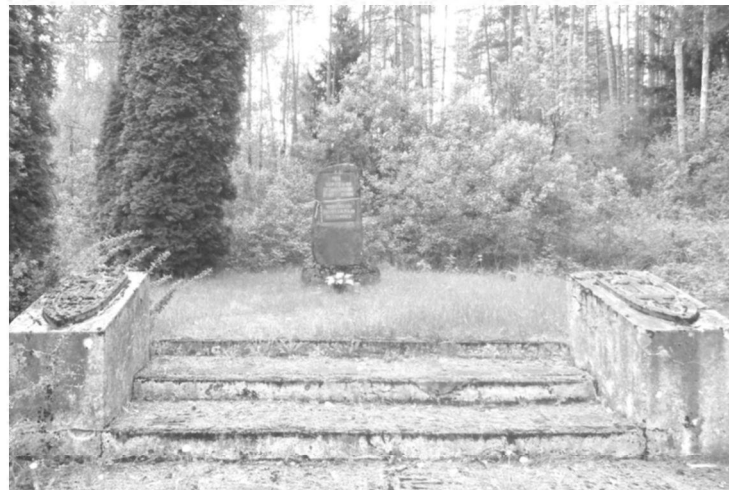
1994 m. gegužės mėn. Varėnos kuopos šauliai Kaniavos kaime žuvusiems Lietuvos kariams pastatė medinį kryžį, kurį pagamino šaulys Algis Jonytis. Visi darbai buvo vykdomi šaulių lėšomis. Kryžius buvo iškilmingai pašventintas gegužės 7 d. Šis kryžius tarnavo iki 2023-ųjų, iki kol Kaniavos kaimo bendruomenė jo vietoje pastatė naują kryžį.

1999 m. gegužės 8 d. 1944-ųjų pavasario kovų vietoje Kaniavos kaime pastatytas betoninis-akmeninis paminklas (iniciatorius – Kazimieras Giedraitis), kurį pašventino Raseinių parapijos klebonas, buvęs LVR karo mokyklos Marijampolėje kariūnas Vytautas Griganičius. Paminkle iškalta žuvusiųjų pavardės. Gyventojai paminklą apšildo gyvatvore ir medeliais.

Pagerbę prieš 80 metų žuvusius LVR karius, geraširdžių dzūkų pavaišinti gaiviaisiais gėrimais ir saldumynais, vėliau Dzūkijos sostinės gyventojai vyko apžiūrėti Bonos pilimi vadinamo Dubičių piliakalnio. Vieta, kurioje, anot senųjų metraščių, buvo Vy-

tauto Didžiojo medžioklės dvaras, yra šalia tilto per Ulą, kur prasideda baidarių maršrutas šia upe.

Dubičių miestelyje, prie paminklo pagerbėme 1863 m. žuvusių sukilėlių

Paminklas prie plento Varėna–Alytus, 10-ajame kilometre, Lietuvos kariuomenės kariams, žuvusiems kovose su lenkais 1920 m.

atminimą, kur jie prieš 161-us metus buvo palaidoti. Būtent gegužės 4 d. (1863 m.) mūšyje prie Pelesos ežero (4 km nuo Dubičių k.), prieš carinės Rusijos kariuomenės dalinį žuvo 12 sukilėlių ir vienas pirmųjų sukilimo vadovų Lietuvoje pulkininkas Liudvikas Narbutas. Paminklas oficialiai atidengtas 1933 m. gegužės 5 d., minint 70-ąsias mūšio metines. Pačių kautynių ir sukilėlių žūties vietą žymi 1988 m. pastatytas geležinis kryžius bei mediniai koplytstulpiai.

Alytiškiai, grįždami iš renginio Kaniavoje, pakeliui iš Varėnos sustojome

prie paminklo (1,5 km į vakarus nuo Glūko k., Varėnos sen.) pagerbti 1920 metais žuvusius karius. Čia buvo palaidoti Lietuvos kariuomenės kariai (manoma, kad 5), žuvę 1920 m. spalio

Glūko tilto liekanos yra regioninės reikšmės architektūros ir inžinerinis paminklas, 2018 m. įrašytas į Kultūros vertybių registrą

3–4 d. šiose vietose vykusiose kovose su Lenkijos kariuomene. XX a. 3-iame dešimtmetyje Varėnos šaulių būrio vadovo, mokytojo Andriaus Rylišio rūpesčiu kapai sutvarkyti, pastatyti betoniniai kryželiai su įrašais (karių pavardės, laipsniai) ir paminklas – netaisyklingos formos plokščias akmuo su akmeniniu kryžiumi viršuje. Priekinėje (šlifotoje) plokštumoje iškalta įrašas: „Čia / 1920-X-3 ir 4 d. / 1, 2, 3 ir 6 p. pulkai / kovės su lenkais / atminti, keleivi, / kad mes čia žuvom / dėl tėvynės“. Kapinių sklypas buvo apjuostas betonine atramine sienele. Priekinėje pusėje įrengti

minė apie Lietuvos Nepriklausomybės kovas kitu istoriniu laikotarpiu.

Taip pat „kariniu“ bei turizmo požiūriu įvertinome Glūko tilto likučius. Šis tiltas buvo pastatytas 1899 m. Buvęs geležinkelio tiltas per Varėnos upę, stovėjęs Glūko kaime, 4 km į šiaurę nuo Senosios Varėnos, į pietvakarius nuo Glūko ežero. Glūko tilto liekanos yra regioninės reikšmės architektūros ir inžinerinis paminklas, 2018 m. įrašytas į Kultūros vertybių registrą. Pro tiltą praeina dviračių maršrutas „Olita-Orany“ (Alytus–Varėna).

Autoriaus nuotr.

Skelbimai

Gegužės 25 d. (šeštadienį) Lietuvos partizanų memoriale, Kryžkalnyje, Raseinių rajone, vyks renginys skirtas Lietuvos laisvės kovotojų, tremtinių, politinių kalinių, partizanų atminimui ir iškilias Lietuvos dvasininko, disidento, politinio veikėjo, karo kapeliono, atsargos pulkininko monsijoro Alfonso Svarinsko 10-osioms mirties metinėms paminėti. **12 val.** šv. Mišios Stulgių Šv. Apaštalo Evangelisto Mato bažnyčioje. **13.30 val.** iškilmingas minėjimas. **14 val.** kompozitoriaus Algirdo Martinaičio penkių dalių oratorija „Tikėjimo ir vilties invokacijos“. Atlikėjai: skaitovas Dainius Svobonas, Valstybinis choras „Vilnius“, Lietuvos kariuomenės orkestras.

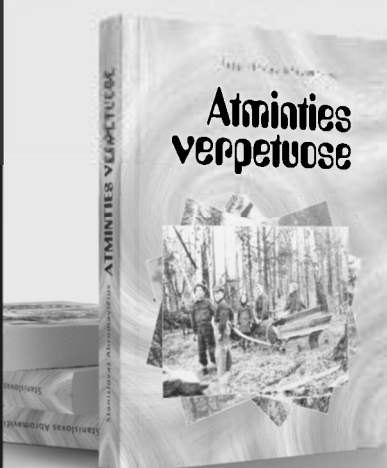
***

Gegužės 25 d. (šeštadienį) 11 val. Radviliškio greitosios medicinos pagalbos salėje (Gedimino g. 9) įvyks LPKTS Radviliškio filialo metinis ataskaitinis susirinkimas. (Jeigu dėl kvorumo susirinkimas neįvyktų, pakartotinas susirinkimas su ta pačia darbotarke ir toje pačioje vietoje vyktų birželio 8 d. 11 val.) Išklausysime filialo valdybos ir Revizijos komisijos ataskaitas, aptarsime filialo reikalus, galėsite sumokėti nario mokesį, pabendrausime prie arbatos puodelio. Koncertuos buvusių tremtinių choras „Versmė“.

LPKTS Radviliškio filialo valdyba

Kviečiame aukoti

Neseniai mus pasiekė nauja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos išleista 288 psl. knyga „Atminties verpetuose“. Joje publikuojama dvidešimt

penkios LPKTS veiklos, partizaninio karo, tremties istorijos, spausdinama daug nuotraukų. Knyga bus platinama sąjungos nariams, naudojama mūsų prezentacijai, taip pat dovanojama mokykloms, pilietiškumą ugdančioms organizacijoms.

Prašome skaitytojų pagal galimybes paaukoti knygos leidybinėms išlaidoms. Aukotojai sulauks ne tik padėkos, bet ir gaus knygą su jos autoriaus, rašytojo Stanislovo Abromavičiaus autografu. Primename, mūsų sąskaitos Nr. LT18 7044 0600 0425 8365. Būsime labai dėkingi.

LPKTS valdybos pirmininkas
Vladas Sungaila

Gegužės 25 d. (šeštadienį) Lekėčiuose

TRADICINIAI PARTIZANŲ PAGERBIMO RENGINIAI
„ATMINTIS GYVA“, „VALKŲ MŪŠIO AIDAI“

bei

KARIUOMENĖS IR VISUOMENĖS VIENYBĖS DIENOS
MINĖJIMAS

10.00 val. Šv. Mišios Lekėčių Šv. Kazimiero bažnyčioje

11.00 val. pagarbos ir atminimo sustojimas prie Nepriklausomybės kovotojų Lekėčių valsčiaus savanoriams ir Vyčio Kryžiaus kavaliariams atminimo lentos bei laisvės kovotojų paminklo Lekėčių miestelio centriname skvere

Lietuvos kariuomenės technikos ir ginklų paroda
(Lekėčių miestelio centre)

12.00 val. minėjimas „Atmintis gyva“ Rūdšilio girioje prie partizanų J. Būtėno ir P. Jurkšaičio žūties vietos

Pagarbos ir atminimo sustojimas prie partizanų, žuvusių Valkų mūšyje, paminklo, gėlių padėjimas, žvakučių uždegimas.

Organizatoriai: Panemunių MDC Lekėčių skyrius, Lekėčių seniūnija
Renginio globėja: LR Seimo narė Irena Haase

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis birželio 7 d.